

Słownik niektórych słów używanych przez mieszkańców wsi Baranówko

Autor: Justyna Kobus

babka – ‘żelazne kowadełko do klepania kosy’ balast – ‘wierzch żdźbła lnu, pokrywający włókno’ balot – ‘zwinięte w postaci walca słoma lub siano’ barczyk – ‘drażek drewniany przyczepiony do orczycy lub bezpośrednio do narzędzia rolniczego albo wozu konnego, służący do zakładania postronków, pasów lub łańcuchów od uprzęży’ zob. orczyk bazia – ‘kwiatostan trzciny’ bicz – ‘bat’ biczysko – ‘trzonek, rękojeść bata’ bieleć – ‘stawać się białym, nabierać białej barwy, tu o dojrzewającym zbożu’ bigiel – ‘część kieratu, w którą wchodzi dyszel’ bijok – ‘krótsza, bijąca część cepa’ zob. cepa boba – ‘zimowa czapka futrzana lub ocieplana futrem’ bojewica – ‘miejsce w stodole, na którym młóci się zboże; klepisko’ bokard – ‘rodzaj powozu’ bonk – ‘śrutownik elektryczny do rozdrabniania ziarna’ brać pod gardło – ‘sposób koszenia, polegający na pociągnięciach kosą w kierunku przeciwnym do nachylenia trawy’ bronka – pl ‘lekka brona, przeważnie żelazna, używana do bronowania zwykle po zasiewie’ brycesy – ‘rodzaj butów z cholewami’ bryja – ‘gęsta, półpłynna masa, często o nieprzyjemnym wyglądzie’ brykaczarga – ‘urządzenie wytwarzające brykiet’ bubka – ‘element budowy wideł, w który wchodzi trzonek’ bydełko – zdr. od bydło bystry – ‘skoczny, szybki, wesoły, tu o tańcu’ cepa – rodz. ż. zob. bijok cepówka – ‘maszyna do młócenia’ chlew – ‘pomieszczenie dla świń’ zob. chlewnia, śviniarnia chlewmistrz – ‘pracownik dużego gospodarstwa hodowlanego, dogładający trzody chlewnej’ zob. chlewniś chlewnia zob. chlew chlewniś – zob. chlewmistrz chomont – rodz. m. ‘część uprzęży, w kształcie drewnianego kabłąka na miękkim podkładzie, wkładana na szyję koniowi pociągowemu’ chwastownik – ‘urządzenie do wrywania chwastów’ chwaścik – zdr. od chwast ciap – ‘stary, zniszczony but’ zob. ciapa ciapa, papuc cielak – ‘młode krowy’ zob. ciele ciele zob. cielak cinki – ‘wąski’ cieńcieńszy – stop. wyższy od cinki zob. cińciejszy cińciejszy zob. cieńcieńszy cióngnik – ‘pojazd mechaniczny o dużej sile pociągowej, napędzany silnikiem spalinowym, przystosowany do ciągnięcia lub pchania pojazdów i urządzeń bez własnego napędu (np. przyczep, maszyn rolniczych, dział), a także do napędzania niektórych maszyn; traktor’ zob. traktor cyklop – ‘rodzaj koparki’ cynadra – pl ‘płuca śvini po ugotowaniu’ czonek – ‘rękojeść, uchwyt, rączka’ czub – ‘najwyższa część pnia drzewa’ czubek – ‘spiczaste zakończenie snopa; spiczasta część kosy’ czyszczarka – ‘maszyna do czyszczenia zboża, oddzielania ziarna od plew’ zob. wialnia, czyszczarnia czyszczarnia zob. czyszczarka czyszczenie lasu – ‘sprzątanie, usuwanie suchych i zwalonych drzew’ ćknonć – ‘płynąć, spływać powoli, małymi strugami, kroplami, sączyć się’ ćpać – ‘wrzucać, rzucać’ ćwe – ‘polecenie oznaczające skręt w lewo (dotyczy zwłaszcza koni)’ zob. ćwie ćwie zob. ćwe dmuchawa – ‘przyrząd do tłoczenia powietrza w piecach kowalskich’ zob. dymaka, miech dołownik – ‘urządzenie rolnicze konne lub ciągnikowe z obrotowymi łopatkami do robienia dołków w celu zasadzenia ziemniaków’ drabie – ‘jeden z dwóch boków wozu drabiniastego’ drabka – ‘drabina, drabinka’ drobić – ‘dzielić na drobne części; kruszyć’ drzywo – ‘materiał opałowy ze ściętego i porąbanego drzewa; drewno’ dudnieć – ‘grać, mocno uderzając w klawisze; bębnić’ dudy – ‘płuca, serce i wątroba zwierząt’ dymaka zob. dmuchawa dyndać – ‘wisieć, zwisać’ dyszel – ‘drag umocowany do przedniej części wozu, bryczki itp. umożliwiający kierowanie pojazdem przy pomocy zaprzężonych do niego koni’ dyszułka – ‘dwa dyszle połączone, używane przy wozie jednokonnym’ dziabać – ‘posługiwać się dziabką, motyką’ dziabać motykom – ‘posługiwać się motyką’ dziabaka – ‘ręczne narzędzie do kopania ziemniaków, zwykle o trzech tępo zakończonych zębach lub do usuwania chwastów o płaskim ostrzu’ zob. dziabka, haczka, motyka dziabanie – rzecz. od dziabać dziabka zob. dziabaka dzik – ‘pęd wyrosły z uszlachetnionej rośliny’ zob. wilk dzwonki – ‘czerwone wyrostki zwisające pod dziobem koguta’ dzwono – ‘centralna część koła’ dżazga – ‘mały, odłupany kawałek drewna używany zwykle na podpałkę’ fachowiec – ‘specjalista w jakiejś dziedzinie’ falc – 1. ‘wycięcie lub zawinięcie skóry przy wykonywaniu butów’; 2. ‘rodzaj wycięcia w desce w celu dopasowania do jakiejś powierzchni’ figaka – 1. ‘maszyna do wykopywania ziemniaków’ zob. kartoflarka; 2. ‘maszyna do koszenia trawy;

trawiarka’ zob. gonicha, kosiarka, osa, trawiarka figle zob. graty firanka –
‘kwiatostan, wiecha owsa’ flak – ‘jelita, wnętrzości zwierzęce’
flancować – ‘sadzić, rozsadzać sadzonki’ flancowanie – rzecz. od flancować
flek – ‘samodzielnie wykonana łąta na dziurawym bucie’ fujożerka –
‘rodzaj czapki bez daszka’ furman – ‘człowiek kierujący wozem,
woźnica’ furtka – ‘jednoskrzydłowe drzwi, zwykle w ogrodzeniu; bramka’
zob. uliczka futer – ‘karma, żywność dla zwierząt’ zob. żorcie futrować –
‘podawać karmę zwierzętom’ zob. odkarmić, zadać futrowanie – rzecz. od
futrować gajor – ‘samiec gęsi, gąsior’ ganeczek – zdr. od ganek ganek
– ‘długie, wąskie przejście pozostawiane m.in. w chlewie, w ogrodzie itp.’ garnek
kamionkowy – ‘naczynie wypalane z gliny służące do przechowywania najczęściej smalcu,
zsiadłego mleka itp.’ zob. kamionka gater – ‘maszyna służąca do przecierania kłód
drzewnych na tarcicę i elementy drewniane, trak’ gensia stópka – ‘element
opielacza’ gilotyna – ‘maszyna do cięcia słomy’ giskanka –
‘konewka’ glanc – ‘połysk’ głowizna – ‘mięso z głów
zwierząt rzeźnych, zwykle z wieprza’ gniotownik – ‘maszyna do rozniatania
ziarna’ gnojara – ‘rozzutnik obornika’ gnojowica – ‘płynny
nawóz’ zob. gnojówka gnojówka zob. gnojowica gnój – ‘odchody zwierzęce, zwykle
zmieszane ze ściółką’ zob. mierzwa gomółka – ‘bryłka białego sera (twarogu) o
kształcie kulistym lub owalnym’ gonicha – 1. ‘maszyna do koszenia trawy;
trawiarka’ zob. figaka; 2. ‘maszyna do kopania ziemniaków’ zob. figaka; 3.
‘krowa, która nie chce się zacielić’ goroncza – ‘spiekota, upał, skwar’
grabiarka – ‘grabie konne lub ciągnikowe’ zob. zagrabiarka, zgrabiarka grabisko
– ‘długi trzonek, na którym oprawione są grabie’ granica – ‘trawiasta
linia oddzielająca pola’ zob. miedza graty – pl ‘szczelki przy kosisku, stosowane
podczas koszenia zboża’ zob. figle, groty, nadstawka gro – ‘duża ilość, wiele’
groch – ‘ziarna fasoli, fasola’ groty zob. graty gruber –
‘kultywator’ zob. krymer gruda – ‘bryła, kawałek (najczęściej ziemi)’
zob. grupa grupa zob. gruda grzebielec – ‘przyrząd blaszany z rzędem równoległych,
zwykle metalowych ząbkowanych grzebieni, służący do czyszczenia zwierząt gospodarskich (koni, krów) i
usuwania brudu ze szczotki, którą czyści się sierść zwierzęcia’ zob. zgrzebło grzebiń – 1.
‘mięisty czerwony wyrostek na głowie i dziobie niektórych ptaków; 2. ‘podłużna bruzda
powstała na skutek nieudolnego orania’; 3. ‘sposób orania’ grymplować –
‘rozplątywać i czyścić włókna bawełniane, wełniane, lniane itp., przygotowując je do przędzenia;
zgrzeblić’ gumowce – ‘buty gumowe’ gwiazdor – ‘człowiek
przebrany za św. Mikołaja, który przynosi prezenty w Wigilię Bożego Narodzenia’ gzik –
‘biały ser, twaróg’ zob. twaróg hacocoki – ‘tańce typowe dla młodych
ludzi’ hacyl – ‘hak, zwykle stalowy, wkręcany na każdym z dwu końców podkowy,
zapobiegający ślizganiu się konia’ haczka – ‘ręczne narzędzie do usuwania
chwastów bądź wykopywania ziemniaków, zaopatrzone w płaskie ostrze lub trzy tępo zakończone
zęby’ zob. dziabaka hak – ‘rodzaj wideł o zgiętych zębach, służący do ściągania
obornika z wozu’ harować – ‘ciężko pracować, tyrać’ harówka –
‘ciężka, wyczerpująca praca; praca ponad siły’ hartować – ‘wkładać coś z
wrzątku bezpośrednio do zimnej wody’ haszcze – ‘gęste skupiska roślin, najczęściej
krzewów’ hebel – 1. ‘narzędzie stolarskie drewniane z wymiennym ostrzem
stalowym, służące do wyrównywania i wygładzania powierzchni drewna; strug’; 2.
‘narzędzie do szatkowania kapusty’ zob. hebyl heblarka – ‘obrabiarka do
drewna; strugarka’ heblowanie – rzecz. od heblować ‘gładzić drewno
heblem’ heblowany – przym. od heblować hebyl zob. hebel hojt –
‘komenda oznaczająca skręt w prawo (zwykle wydawana koniom)’ hrympaty –
‘szorstki, nie oheblowany’ hufnal – ‘gwóźdź służący do przybijania podkowy
koniom’ zob. podkowiak ino – ‘tylko, jedynie’ inwentarski – przym. od
inwentarz inwentarz – ‘wszystkie zwierzęta znajdujące się w gospodarstwie rolnym’
iźdź boso – ‘o niepodkutym koniu’ jakuby – ‘rodzaj zimowej czapki
podszytej futrem’ jałowy – ‘kawałek drewna pozbawiony żywicy’ jutrzniec
– ‘starzec się, stawać się nieświeżym’ jynczmień – ‘gatunek zboża
powszechnie uprawiany; nasiona tej rośliny’ jynczminisko – ‘pole, na którym rósł
jęczmień, ściernisko po ściętym jęczmieniu’ kalenica zob. kalonka kalonka – ‘szczyt
kopca lub górna pozioma krawędź dachu stanowiąca przecięcie połaci dachowych’ zob. kalenica
kała – ‘rodzaj gałki do ubijania kapusty’ zob. ubijak kamionka –
‘twardy materiał ceramiczny o dużej zawartości kwarcytu i skalenia, nieprzezroczysty i
nieprzesiąkliwy, stosowany do wyrobu m.in. garnków’ zob. garnek kamionkowy kamyczek

– ‘mały kamień’ zob. kamyszek, kamyk kamyk zob. kamyczek kamyszek zob. kamyczek kaneczka – zdr. od kanka zob. kanka kanka – ‘bańka, blaszane naczynie z wieczkiem i uchwytem’ zob. kaneczka kapa – ‘sztywna skóra na nosie buta’ kapcie – ‘domowe pantofle’ zob. laczki karbowaty – ‘pomarszczony’ karmonada – ‘kotlet schabowy i mięso używane na taki kotlet’ zob. kotlet, schab kartofel – ‘Solanum tuberosum, ziemniak’ zob. pyra kartoflarka – ‘dawna maszyna do wykopywania ziemniaków’ zob. figaka kartoflisko – ‘pole po wykopanych kartoflach’ zob. perczyisko, pyrczyisko, ziemniaczysko kasta – 1. ‘wóz z wysokimi bokami’ zob. skrzynia; 2. ‘duże pudło z desek’ zob. skrzynia kasza – ‘trociny’ zob. trocina kaszkit – ‘sztywna czapka męska z daszkiem i szerokim, okrągłym denkiem’ kasztana – ‘kłacz maści kasztanowej’ katana – ‘rodzaj cienkiej kurtki roboczej’ kejter – ‘pies’ kens – ‘kawałek chleba’ kierat – ‘urządzenie do napędu, np. sieczkarni, młockarni; zespół przekładni kół zębatach i wał przegubowy poruszany przez zwierzęta w zaprzęgu’ zob. maneż, manież, manyż kisić – ‘poddawać fermentacji; kwasić, zakwaszać, np. kapustę’ kiszónka – ‘karma dla zwierząt domowych z zakiszonych roślin lub ich części, np. liści kukurydzy, buraków cukrowych, kłębów ziemniaków’ kiść – rodz. m. ‘kwiatostan groniasty, w którym z głównej szypułki rozchodzą się na wszystkie strony szypułki boczne; grono, wiecha’ klepać – ‘rozpłaszcząć (zwykle metal) przez bicie młotem w celu naostrzenia’; zob. naklepać, poklepać, wyklepać klin – 1. ‘kawałek drewna lub metalu w kształcie stożka, do łączenia przedmiotów itp.’; 2. ‘sposób szczepienia drzew’ klinik – zdr. od klin klonkry – ‘niepotrzebne, bezużyteczne przedmioty, narzędzia, maszyny’ kłósie zob. kłósie kłósie – ‘górna część snopa’ zob. kłósie knowie zob. knówie knówie – ‘dolna część snopa’ zob. knowie kolendnik zob. przebieraniec kopa – 1. ‘złożone w stertę siano, słoma itp. lub snopy zboża ustawione w określony sposób’; 2. ‘zakończenie snopa’ kopaczka – 1. ‘maszyna rolnicza do wykopywania ziemniaków, buraków itp.’; 2. ‘kobieta wykopująca ziemniaki’ kopka – zdr. od kopa kopónka – ‘wyrzeźbiona w drewnie misa przeznaczona do ugniatania ciasta’ korale – ‘czerwona narośl na głowie i szyi niektórych ptaków, tu indyka’ korb - ‘koszyk’ zob. kószka korbol – ‘dynia; rośliny dyniowate’ korek – ‘obcas’ korona – ‘zakończenie stogu chroniące słomę lub siano przed zamoknięciem’ koryto – 1. ‘podłużne naczynie, zwykle drewniane, służące do pojenia i karmienia zwierząt domowych’ zob. paśnik; 2. ‘podłużne naczynie drewniane służące do parzenia ubitej świni’ kosiarz – ‘człowiek, który kosi zboże, trawę, itp.’ zob. kosinier, kośnik, żniwiacz, żniwiarz kosiarka – ‘maszyna rolnicza służąca do koszenia głównie traw i zielonek’ zob. figaka kosinier zob. kosiarz kosisko – ‘trzonek, drzewce kosi’ kostka – ‘o sprasowanej słomie lub sianie, najczęściej w sześciiany, płytki kwadratowe itp.’ zob. presak kośnik zob. kosiarz kotlet – ‘mięso z kością pochodzące z odcinka piersiowo-lędźwiowego półtuszy wieprzowej’ zob. karmonada, schab koziół – ‘drażki drewniane zbite na skos w kształcie litery X połączone poprzeczką’ zob. koziółek koziółek – zdr. od koziół ‘koziółek do piłowania drzewa’ zob. koziół kóniarek – ‘znawca, amator, hodowca koni’ kón – ‘koń’ kószka – ‘koszyk pleciony z wikliny’ zob. korb krajzega – ‘piła stacjonarna, wyposażona w silnik, napędzana prądem’ zob. krajzówka, krajzówka; krajzówka zob. krajzega krajzówka zob. krajzega krómka – ‘boczny skrawek pnia ciętego na deski’ zob. oflis, sworta krymer – ‘narzędzie rolnicze konne lub ciągnikowe służące do spulchniania gleby oraz do niszczenia chwastów, kultywator’ zob. gruber krymrowanie – rzecz. od krymer ‘kultywatorowanie’ ksobie – ‘komenda (na konia) oznaczająca zatrzymanie, zwolnienie chodu’ kujon – ‘but powstały w wyniku połączenia starego wierzchu z drewnianą, samodzielnie wykonaną podeszwą’ zob. okulak, okulok, kujonek kujonek – zdr. od kujon kupa – 1. ‘stos, sterta’ zob. kupeczka, kupka, sterta; 2. ‘odchody zwierzęce’ kupeczka – zdr. od kupka zob. kupa kupka – zdr. od kupa zob. kupa kupkować – ‘tworzyć kupki’ kwaszony – przym. od kwasić kwicie – ‘kwiaty, rośliny kwitnącej’ laczki – ‘domowe pantofle’ zob. kapcie laka – ‘naturalne włókna do owijania zaszczepionych roślin’ zob. rafa lampa – ‘rodzaj lampy naftowej’ zob. latarka latarka zob. lampa lasza – ‘żelazny płaskownik’ latosi – ‘tegoroczny zbiór, z tego roku’ lauszanka – ‘rodzaj zimowej czapki’ lebioda – ‘Chenopodium album, gatunek komosy, pospolity chwast pól i ogrodów’ lejce zob. lyjce leko – przysł. od lekki leżakować – ‘o oborniku: być pozostawionym na przyzbie do dalszego rozkładu’ lyjce –

‘część uprzęży, sznur lub rzemień przywiązany z obu stron do uzdy i służący do kierowania koniem w zaprzęgu; cugle, wodze’ zob. lejce lubiec – ‘znajdować w czymś upodobanie, przyjemność’ łańcuszek – ‘element narzędzia do usuwania sierści z zabitej i sparzonej świni’ łenta zob. łynta łoić – ‘jeść z wielkim apetytem’ łójć – ‘komenda wydawana koniowi, żeby szedł’ łonka – ‘łąka’ łupina – ‘skórka ziemniaka’ zob. strużyna łyka – rodz. ż. ‘złożona tkanka roślin naczyniowych przewodząca substancje organiczne’ zob. łyko łyko zob. łyka łynta – ‘łodygi, nać ziemniaków; łęciny’ zob. łenta machać – ‘żartobliwie o koszeniu kosą’ majeranka – rodz. ż. ‘Majorana hortensis, majeranek’ zob. marjanka maluczki – ‘malutki, bardzo mały’ maneż zob. kierat manież zob. kierat manipulować – ‘wykonywać szereg bliżej nieokreślonych czynności naprawczych’ manyż zob. kierat marjanka zob. majeranka marynata zob. zaprawa matka – ‘ziemniak przeznaczony do sadzenie; sadzeniak’ zob. sadzeniak, sadzonka, stara pyra, stary ziemniak mdły – ‘wąty, słaby, tu o roślinie’ mendel zob. myndel miech zob. dmuchawa miedza zob. granica miely – ‘płycej’ mielszy – ‘drobniejszy, tu o kamykach’ mierzwa zob. gnój mietlonka – ‘gałązki brzożowe służące do wyrobu mioteł’ mietła – 1. ‘rodzaj trawy, chwast zbożowy’; 2. ‘miotła z gałązek brzożowych’ mindzyrzendzie – ‘bruzda między radlinami’ mlostek zob. mlostyk mlostyk – ‘garnuszek gliniany do przechowywania, np. smalcu’ zob. mlostek modrak – ‘chaber’ morska trawa – ‘naturalne włókno stosowane przy szczepieniu drzew’ motyka zob. dziabaka motykowanie – rzecz. od motykować ‘spulchniać glebę, usuwać chwasty za pomocą motyki’ mónka – ‘mąka’ mrozy – ‘pogoda odznaczająca się ujemną temperaturą’ mudzić – ‘tracić czas’ murzonka – ‘coś czarnego; tu: sporysz’ muszka – ‘sposób szczepienia drzew’ myndel – ‘snopy zboża ustawiane na polu, rzadko piętnaście sztuk’ zob. mendel myszka – ‘środkowa część szynki’ nabić – ‘połączyć trzonek z częścią funkcyjną ręcznych narzędzi’ zob. osadzić, oprawić naciońc – ‘ściąć czego dużo; narznąć’ nadstawka zob. figle, graty, groty naklepać zob. klepać na narenczku – ‘pewna ilość, liczba czegoś, tyle, ile da się unieść na rękę; wiązka’ na przodku – ‘z przodu, na przedzie’ na styk – ‘niezbyt solidne połączenie, np. wideł z trzonkiem’ na ścianie – ‘sposób koszenia zboża za pomocą kosy’ namar-znońc – ‘o roślinach: przebywać w niskiej temperaturze, ale nie w mrozie’ zob. obmar-znońc, naziembnońc naoszczyć – ‘naostrzyć, wyostrzyć’ narzendiownia – ‘pomieszczenie do przechowywania narzędzi’ nasadzanie – rzecz. od nasadzać ‘zasadzić’ nasadzenie – rzecz. ‘rozsada, sadzonka umieszczona w ziemi’ nasiono – ‘ziarno, nasionko’ nausznik – ‘klapka u czapki spuszczana na ucho dla ochrony przed zimnem lub wiatrem’ nawazelinować – ‘nałożyć tłuszcz, natłuścić’ naziembnońc zob. namar-znońc nieakuratny – ‘niedokładny, niestaranny’ niekszałt – ‘niezgrabny, nieforemny, bezkształtny ziemniak’ nóż – ‘metalowe ostrze osadzone na długim trzonku, służące do wycinania ostów rosnących w zbożu’ obczasać – ‘oskrobać z kory, okorować’ obkasanie zob. obkoszynie obkosić -– ‘wykosić pas rosnącego na brzegu pola zboża w celu umożliwienia wjazdu maszyną koszącą’ obkoszony – przym. od obkosić obkoszynie – rzecz. od obkosić zob. obkasanie obłamywanie – rzecz. od obłamywać ‘usuwać zeschnięte liście rosnących buraków’ obławiacz – ‘narzędzie ręczne lub mechaniczne do odcinania liści buraków wraz ze skróconym pędem, przed wyoraniem korzenia’ zob. ogławiacz obławianie – rzecz. od obławiać ‘odcinać liście wraz ze skróconym pędem roślin korzeniowych, np. buraków, marchwi, przed wyoraniem ich korzeni’ zob. ogławianie obmar-znońc zob. namar-znońc oborowy – ‘osoba mająca nadzór nad oborą, dbająca o powierzone jej bydło’ obrać – ‘usunąć skórkę z ziemniaków’ zob. ostrugać, oskrobać obradlacz – ‘urządzenie rolnicze do tworzenia radlin’ zob. opielacz, opiełacz, opylacz, obsypnik obradlać – ‘obsypać ziemią niższe części łodyg albo górne części korzeni roślin okopowych za pomocą radła’ obradlanie – rzecz. od obradlać obrencz zob. obryncz obroncz zob. obryncz obronkować – ‘bronować rolę bronkami’ obryncz – ‘pasek metalowy stanowiący okucie koła wozu’ zob. obrencz, obroncz obrzondzać – ‘wykonywać prace codzienne w gospodarstwie, szczególnie związane z hodowlą zwierząt domowych; oporzadzać’ zob. oprzontać obrzynek – ‘obcięty kawałek czegoś, skrawek, obcinek’ zob. ścinek obsypnik – ‘maszyna do obsypywania ziemniaków ziemią’ zob. obradlacz obucie – rzecz. od obuć ‘wkładać buty’ oczkowanie – rzecz. od oczkować oczkować – ‘sposób szczepienia drzew i krzewów’ odbieraczka – ‘kobieta zbierająca skoszone zboże, wiążąca snopki’ zob. ubieraczka

żniwiarka oddychność – ‘odpocząć, odsapnąć, zrobić przerwę w pracy’; odfutrować
 – ‘odżywić, dać jeść, dostarczyć pożywienia’; zob. odkarmić odkarmić zob.
 odfutrować; odpas – ‘karmienie zwierząt gospodarskich’;’; odrobić –
 w zn. ‘odwzajemnić coś; pójść na zabawę do sąsiedniej wsi, która wcześniej była
 goszczona’; oflis zob. krómką ogławiacz zob. obławiacz ogławianie – rzecz. od ogławić zob.
 obławianie okółka – ‘jedna z prac pielęgnacyjnych przy burakach polegająca na usunięciu
 chwastów lub wykonywana w celu spulchnienia ziemi wokół buraka’; zob. okronżka okrasa zob.
 szpyrka okronżka zob. okółka okulak zob. kujon okulok zob. kujon okwitność – ‘o roślinach
 kwitnących: przekwitnąć’; omłot – ‘młócenie, młocka’; omłócić –
 ‘odzielić nasiona od kłosów, strąków itp. przez młócenie, poddać co młóceniu; wymłócić’;
 oparzyć – ‘oblać ukropem w celu łatwiejszego usunięcia pierza lub włosów z zabitych
 zwierząt’; zob. parzyć, zaparzyć opielacz zob. obradlacz opielanie – rzecz. od opielać
 ‘usuwać chwasty’; opielacz zob. obradlacz opołka – ‘rodzaj płtyckiego
 koszyka ze słomy lub wikliny, bez rączki, w którym umieszczano uformowane ciasto chlebowe do
 wyrośnięcia przed włożeniem do pieca’; oprawa – ‘trzonek’; zob. opravisko
 opravianie – rzecz. od opraviać oprawić zob. nabić oprawka zdr. od oprawa opravisko zob.
 oprawa oprzontać zob. obrzondzać oprzynd – rzecz. od oprzątać opylić – ‘pokryć coś
 rozpylnym proszkiem, zwłaszcza: posypać rośliny sproszkowanymi preparatami chemicznymi’;
 opylacz zob. obradlacz orczyk zob. barczyk osa – ‘trawiarka konna’; zob. figaka
 gonicha, kosiarka, trawiarka osadzić zob. nabić osierdko – ‘płuca i serce ubitej świni’;
 zob. osierdzie osierdzie zob. osierdko oskrobać – 1.‘usunąć skórkę ziemniaka’; zob.
 obrać, 2. ‘usunąć korę z pnia’; zob. obczasać oskubać – ‘usunąć pióra z
 ubitego drobiu’; ostrugać zob. obrać oszcze – ‘ostrze’; oszczenie –
 rzecz. od oszczyć oście – ‘włosowaty wyrostek będący wydłużeniem, zakończeniem
 organów roślinnych, np. plewek jęczmienia’; otrymb – ‘odpad z przemiału ziarna na
 mąkę lub kaszę stanowiące cenną paszę treściwą’; owendzić – ‘poddać
 wędzeniu’; owsisko – ‘ściernisko, pole po skoszonym owsie’; ozor –
 ‘język, zwłaszcza język zwierzęcia’; pajónek – ‘maszyna rolnicza do
 przetrząsania na łące świeżo skoszonej trawy lub siana dla przyspieszenia ich wysychania’; zob.
 przetrzonsaczozgrabiarka palynisko – ‘część pieca w kuźni, w której odbywa się spalanie
 paliwa’; pałka – 1. ‘gruby kij służący do młócenia małych ilości zboża’;; 2.
 ‘część drobiu, noga’; pałza – ‘przerwa w czasie pracy, odpoczynek’;
 pantofle zob. kapie papuc – ‘zniszczony, przydeptany but’; zob. ciap parcianny
 – ‘zrobiony z partu (grube płótno konopne lub lniane); zgrzebny’; parobek –
 ‘stały lub sezonowy najemny robotnik rolny, zatrudniany dawniej w gospodarstwach bogatych
 chłopów i w folwarkach’;, fraz. za zgrobki pijom parobki partacz – ‘człowiek
 pracujący źle, niedbale, nieumiejętnie; kiepski rzemieślnik, fuszer’; parzyć zob. oparzyć paśnik
 – ‘rodzaj koryta lub żłobu, w którym daje się jedzenie zwierzętom domowym’; zob.
 koryto patyk – ‘wydzielona w chlewie przegroda dla świń’; pegiery –
 ‘państwowe gospodarstwo rolne (PGR)’; zob. pegieery pegieery zob. pegiery peklować
 – ‘konserwować mięso w roztworze soli kuchennej z saletra i przyprawami’; pelić
 – ‘oczyszczać ziemię z chwastów wrywając je spośród uprawnych roślin ręcznie lub za
 pomocą narzędzi rolniczych’; perczyisko – ‘pole, na którym rosły pyry
 (ziemniaki)’; zob. kartoflisko piernata – ‘rodzaj trawy, chwast zbożowy’; pies
 – ‘deska z wycięciem dopasowanym do pięty, stosowana do zdejmowania butów, zwłaszcza
 z cholewami’; zob. pomocnik, szczudło piła motorowa – ‘piła zaopatrzona w
 silnik’; pinek – zdr. od piń zob. pińek piń – ‘pień drzewa’; pińek
 – zdr. od piń zob. pinek pipcia – pl ‘pozostałość pierza na skórze ptaków po
 wypadnięciu puchu i większych piór’; zob. pipcie, pipioty pipcie zob. pipcia pipioty zob. pipcia
 pocukrzyć – ‘dodać cukru do czegoś, posłodzić’; podkowiak – ‘gwóźdź
 służący do przybijania podkowy koniom’; zob. hufnal podrobić – ‘podzielić coś na
 drobne części, na drobne kawałki’; podścielić – ‘zrobić podściółkę’;
 podwórko – zdr. od podwórze podwórze – ‘plac, często ogrodzony, przy domu,
 wśród zabudowań stanowiący pewną całość’; pojedynek – ‘koń idący pojedynczo w
 zaprzęgu’; fraz. chodzić w pojedynek pokosić – ‘ściąć kosą’; pole –
 ‘obszar ziemi przeznaczony pod uprawę, nadający się do uprawy; ziemia uprawna’; pole
 kamieniste – ‘pole uprawne, na którym jest dużo kamieni’; zob. pole skamieniałe,
 pole zakamienione, pole zakamieniałe pole skamieniałe zob. pole kamieniste pole zakamieniałe zob. pole
 kamieniste pole zakamienione zob. pole kamieniste polegnienty – ‘przyduszony, położony,
 skierowany ku ziemi, tu o zbożu’; polewaczka zob. giskanka pomocnik zob. pies popendzić
 – ‘przynaglić konia do pośpiechu’; porombać – ‘pociąć drewno na
 kawałki za pomocą siekiery’; porymba – ‘obszar, na którym wycięto drzewa w

lesie’ potraw – ‘drugi pokos trawy’ powieszać –
 ‘pozawieszać’ powekować – ‘zakonserwować produkty żywnościowe,
 umieściwszy je w wekach’ powonźka – ‘ścierka do cedzenia mleka w celu
 oczyszczenia’ powózka – ‘pojazd konny czterokołowy, na resorach, dla czterech
 lub sześciu osób’ poznianka – ‘rodzaj maszyny młóczącej’ prasa zob.
 presa prasować – ‘wytwarzać snopki za pomocą prasy’ presa –
 ‘maszyna rolnicza do prasowania słomy w kostki itp.’ zob. prasa presak –
 ‘snopki słomy lub siana zwykle w kształcie kostki wytworzony przez prasę’ zob. kostka
 pryzma – ‘usypisko, stos w kształcie ostrosłupa ściętego’ przebieraniec –
 ‘człowiek przebrany za kogoś, występujący w kostiumie, masce, chodzący po wsi w okresie świąt
 Bożego Narodzenia’ zob. kolendnik przednowek – ‘okres przed nowymi zbiorami od
 pierwszych żniw’ przedplon – ‘każdy zasiew poprzedzający na danym polu
 następującą po nim, jako plon główny, uprawę roślin’ przetrzonsaczozgrabiarka zob. pajónek
 przetwory zob. zaprawa pszeniczyso – ‘ściernisko, pole po ściętej pszenicy’
 puszorek – ‘uprząż zakładana koniowi’ pyrczyso zob. kartoflisko pynczak –
 ‘kasza z całych ziaren jęczmienia lub pszenicy otrzymywana przez ich obłuskiwanie i
 polerowanie’ pympek – ‘uroczyste zakończenie żniw’ pyra zob. kartofel
 radlina – ‘niewysoki wał ziemi, w którym rosną ziemniaki’ zob. radlonka, radlonka,
 radlónka, rajka radlonka zob. radlina radlonka zob. radlina radlónka zob. radlina rafa –
 ‘naturalne włókna do owijania zaszczerpionych roślin’ zob. laka rajka zob. radlina reble
 – ‘rodzaj butów’ reperować – ‘naprawiać uszkodzony
 przedmiot’ roś – ‘rosnąć’ rozbierać – ‘oprawiać ubitą
 zwierzynę i dzielić na części’ rozbiórka – rzecz. od rozbierać rozciapany –
 ‘zniszczony, zdeptany, tu o bucie’ zob. zdepienty, zdeptany rychło –
 ‘wcześnie, rano’ rydel – ‘daszek czapki’ rydelek – zdr. od
 rydel: 1. ‘daszek czapki’; 2. ‘stołek, krzeselko’ ryjoczek – zdr. od ryj
 ‘przedłużenie przedniego odcinka szczęki i zuchwy u niektórych zwierząt, np. u świni’
 rzymki – ‘rodzaj butów’ ryż – ‘ubój zwierząt’ sadzeniak
 – ‘ziemniak przeznaczony do sadzenia’ zob. matka sadzonka zob. matka sakowiec
 – ‘typ pługa jednoskibowego na kołach’ schab zob. karmonada siadłe mleko
 – ‘mleko ścięte pod wpływem bakterii kwasu mlekowego; kwaśne mleko’ siarczysty
 – ‘pełen temperamentu, żwawy, rażny, dziarski, tu o tańcu’ sierś – rodz. ż.,
 m. ‘sierść’ skarupa – ‘twarda, stwardniała powierzchnia, np. zaoranego pola
 uprawnego’ zob. skorupa skiba – 1. ‘wąski pas gleby odcinany i odkładany przez
 lemiesz i odkładnicę pługa’ 2. ‘środkowe kawałki pokrojonego chleba’ skład –
 1. ‘pas oranego pola, zwykle około 20-30 metrów szerokości’; 2. ‘orka wykonana w
 taki sposób, że skiby odkładają się do środka’; 3. ‘sklep’ skorupa zob. skarupa
 skrzynia zob. kasta skubanie – rzecz. od skubać ‘oczyszczać zabitego ptaka z piór,
 wyrwijając je ze skóry’ słup – ‘element konstrukcji stogu, stanowiący część
 stabilizującą, na który nakłada się zboże lub siano’ smolny – ‘zawierający smołę,
 nasycony smołą; smolisty, tu o korzeniu, drzazgach’ smyk – 1. ‘bezkoleśne
 urządzenie transportowe z desek, służy do przenoszenia różnych towarów’; 2. ‘dziecko,
 łobuz’ spaprać robote – ‘zrobić coś źle, niedbale, niechlujnie’ spartaczony
 – przym. od spartaczyć ‘zrobić coś źle, byle jak, po partacku’ sprzynt – 1.
 ‘skoszenie, zżęcie zboża i zwożenie z pola’; 2. ‘narzędzia, urządzenia’ spuścić
 parę drzew – ‘ściąć parę drzew’ srogi – ‘ostry, mroźny’ stadź
 na kwiciu – ‘kwitnąć’ stara pyra zob. matka stary ziemniak zob. matka statki
 – ‘naczynia kuchenne’ strużyna zob. łupina strykować – ‘robić na
 drutach’ stychtówka – ‘maszyna do młócenia’ zob. sztyftówka sworta zob.
 krómka szabel – pl ‘fasolka szparagowa’ szajbka – ‘żeliwne sitko do
 przepuszczania mięsa przez maszynkę w celu rozdrobnienia i nałożenia w jelita lub osłonki’
 szczeblaty – ‘poszarpany, fryzowany, tu o liściach kapusty pekińskiej’
 szczeblikować – ‘wybierać resztki ziemniaków po wykopkach’ zob. szczeblować,
 szczemblować szczeblować zob. szczeblikować szczebiać – ‘uszlachetniać drzewa i krzewy
 owocowe lub ozdobne przez połączenie zrazu lub oczka odmiany szlachetnej z podkładką;
 szcześcić’ szczeplanie – rzecz. od szczeplić zob. szczyplenie szczeplić zob. szczeplić
 szczembel zob. szczeblik, szczyblik szczemblować zob. szczeblikować szczudło zob. pies szczyplenie
 zob. szczeplanie szczyblik zob. szczeblik szefel – ‘miara objętości ziemniaków, około 2
 koszyków; wykopki w dużych gospodarstwach rolnych’ szemrować –
 ‘podkradać’ szlam – ‘śluz na jelitach ubitych zwierząt’ szlamować
 – ‘oczyszczać ze śluzu i resztek pokarmu jelita z ubitych zwierząt rzeźnych’ szmelc
 – ‘złom, odpadki metalowe’ szmyrgiel – ‘rodzaj kamienia stosowany

do ścierania rdzy’ szponga – ‘pozioma belka, do której przybija się deski lub sztachety, stosowana przy zbijaniu bram, płotów itp.’ szpichrz – ‘budynek przeznaczony do składania i przechowywania zapasów żywnościowych, zwłaszcza zboża’ szpilkować – ‘szprycować, za pomocą nakłuwania, solić mięso wodnym roztworem soli; wstrzykiwać’ zob. szprycować szprycą – ‘przyrząd do wstrzykiwania solanki’ szprycha – ‘jeden z prętów łączących piastę koła z jego obręczą u wozu’ szprycować zob. szpilkować szpyrka – ‘tłuszcz dodawany do potraw, zwłaszcza topiona słonina ze skwarkami’ zob. okrasa sztacheta – ‘element płotu, ogrodzenia, parkanu; wąska deska zwykle ostro zakończona u góry’ sztyftówka zob. stychtówka sztyga – ‘snopki, kupki’ zob. kopa ściernie – ‘przyziemne części roślin uprawnych, głównie zbóż, pozostałe na polu po zżęciu’ ściernisko – ‘pole po skoszeniu zbóż, z pozostawionymi dolnymi częściami roślin’ ścinek zob. obrzynek śklany – ‘zrobiony ze szkła, szklany’ ślamowany – ‘poddany szlamowaniu’ śmiga – ‘element budowy snopowiązałki, motowidło’ śron – ‘szron’ śruta – ‘rozdrobnione na śrutowniku ziarno zbóż i roślin strączkowych, używane na paszę treściwą dla zwierząt, śrut’ świniarnia zob. chlew świtać – ‘o dniu, poranku itp.’ taniecha – ‘rzecz bardzo tania; bardzo niska cena czegoś’ tatarka zob. taterka taterka – ‘Fagopyrum tataricum, roślina pastewna z rodziny rdestowatych, gatunek gryki, której często towarzyszy jako chwast; z nasion wyrabia się kaszę i mąkę’ zob. tatarka tawot – ‘smar’ tawotnica – ‘urządzenie do wyciskania tawotu, smaru’ tłusćić – ‘smarować, pokrywać coś tłuszczem, natłuszczać’ toboł – ‘rozszerzona górna część przełyku u ptaków ziarnojadów, np. kur – do rozmiękczenia i częściowego trawienia pokarmu’ zob. tobołek, wole tobołek zob. toboł traktor zob. ciongnik trawiarka zob. figaka trocina zob. kasza trzewik – ‘sznurowany but roboczy’ turoń – ‘kukła przypominająca koński łeb, element w pochodzie kolędników’ twaróg zob. gzik tytka – ‘torebka z papieru przeznaczona do pakowania niedużej ilości produktów, zwłaszcza sypkich’ ubijak zob. kała ubieraczka zob. odbieraczka ugrabić – ‘wyrównać powierzchnię ziemi, zgarnąć siano, resztki zżętego zboża itp. za pomocą grabi’ ukisić – ‘poddać fermentacji mlekowej, kiszeniu’ ukopać – ‘kopiąc wydobyć z ziemi pewną ilość czegoś, tu ziemniaków’ uliczka zob. furtka urżnonć – ‘uciać za pomocą sierpu’ usieczony – ‘skoszony’ uszy – pl ‘czerwone wyrostki wiszące pod dziobem kur i kogutów’ walonki – 1. ‘część mięsa wieprzowego’; 2. ‘rodzaj obuwia warmianka – ‘maszyna do młócenia’ warsztat – ‘pomieszczenie wyposażone w urządzenia, maszyny, narzędzia do wykonywania określonych prac, najczęściej rzemieślniczych’ warzywnik – ‘miejsce w ogródku przeznaczone pod uprawę warzyw’ weko – 1. ‘stoik służący do robienia przetworów, zamykany za pomocą gumy, szklanego wieka i sprężyny bądź klamry metalowej’; 2. ‘przetwory zrobione w stoikach typu wek’ wialnia zob. czyszczarka wiata – ‘lekka budowla w postaci dachu wspartego na słupach’ wietrznik – ‘wywietrznik’ wilk zob. dzik winić – ‘fermentować, gnić’ wiśny – ‘wilgotny’ wkrentak – ‘śrubokręt’ włodarz – ‘zarządca, człowiek, który nie pracuje, a dogląda pracy innych’ włóczenie – rzecz. od włóczyć włóczyć – ‘uprawiać rolę za pomocą brony, spulchniać i wyrównywać zaoraną ziemię, przykrywać ziemią zasiane ziarno, nawóz mineralny itp.’ wole zob. toboł wozowy – ‘pomieszczenie na wozy konne’ wschód – ‘wschodzenie, kiełkowanie roślin’ wsiewka – ‘roślina wsiewana, zwłaszcza wiosną, w pole zajęte przez uprawę stanowiącą plon główny i zbierana zazwyczaj po jego sprzęcie’ wyciongać pole – ‘wyjaławiać glebę, to o chwastach’ wykłosić – ‘o roślinach kłosowych: wytworzyć, wykształcić kłosy’ wykłoszone – przym. od wykłosić wykopek – ‘wykopywanie ziemniaków lub innych roślin okopowych; okres tych prac’ zob. wykopki; wykopki zob. wykopek wrywka – ‘wykopki buraków, wrywanie buraków’ wysiew – ‘wysiewanie, wysianie (nasion, nawozów)’ wyzuwać – ‘zdejmować buty’ zob. zezuć wyżer – ‘nierówności, zadarcie na desce źle oheblowanej’ wzuwać – ‘zakładać buty’ wyndzonka – ‘mięso wędzone, wędliny poddane wędzeniu’ zadać zob. futrować zagnanie – ‘orka wykonana w taki sposób, że skiby odkładają się do środka’ zob. skład zagrabiarka zob. grabiarka zaparzyć zob. oparzyć zaprawa – ‘zakonserwowane przetwory z owoców, warzyw, mięsa’ zob. przetwory, marynata, weko zaprawiać – ‘robić zaprawy’ zaraza – ‘choroba ziemniaków, wywołana przez pasożytniczy grzyb, objawiająca się żółtymi plamami na liściach, sinymi i nieco wgłębionymi na bulwach’ zawdziać – ‘założyć, nałożyć, ubrać’ zaziajać – ‘zmęczyć się szybkim i długim chodzeniem, bieganiem, zgonić się do utraty tchu; zadyszeć się’ zdepienty zob. rozciapany zdeptany zob. rozciapany zdrewniały –

‘twardy, tu o źdźble dojrzewającego zboża’ zesolić – ‘natrzeć coś solą w celu zakonserwowania’ zezuć zob. wyzuwać zeżreć – ‘o zwierzętach: zjeść, pożreć’ zgrabiarka zob. grabiarka zgrabki – ‘zgrabione z pola resztki skoszonego zboża pozostałego po sprzęcie’ zgrzebło – 1. zob. grzebielec; 2. ‘narzędzie służące do wygarniania popiołu i przegarniania żaru w piecu chlebowym’ ziarko – zdr. od ziarno zielone – ‘zielone części pastewnych roślin łąkowych, pastwiskowych lub polowych (np. koniczyny, wyki), stanowiące pasze dla zwierząt gospodarskich bezpośrednio po skoszeniu’ zob. zielónka zielsko – ‘chwasty’ zielónka zob. zielone ziemniaczysko zob. kartoflisko złoto czarne – ‘węgiel’ zmrok – ‘pora ściemniania się’ zsieczony – ‘zżęty, skoszony’ zupa szablowa – ‘zupa z fasolki szparagowej’ zwarzyć przez mróz – ‘spowodować obumarcie roślin, ich części pod wpływem ujemnej temperatury powietrza’ zob. zwarzyć przez sron zwarzyć przez sron zob. zwarzyć przez mróz źreć – ‘jeść, żreć, paść się’ źróbak – ‘młode konia’ żanna – ‘o mące: żytnia, z żyta’ żłóbek – ‘szopka bożonarodzeniowa’ żmudny – ‘zabierający dużo czasu, wymagający wiele drobiazgowego trudu i cierpliwości’ żniwiacz zob. kosiarz żniwiarka – 1. ‘kobieta pracująca przy żniwach’ zob. odbieraczka; 2. ‘maszyna ścinająca zboże’ żniwiarz zob. kosiarz żorcie – ‘pokarm przygotowany dla zwierząt (zwłaszcza dla świń)’ zob. futer żytnisko – ‘ściernisko po ściętym życie’